

**PEDAGOGIK AKMEOLOGIYA SOHASIDA ILMIY IZLANISHLAR
OLIB BORAYOTGAN OLIMLARNI, ULARNING ASOSIY TADQIQOT
YO'NALISHLARINI VA ERISHGAN
YUTUQLARI**

Muradullayeva Sabrina
Kattaqo'rg'on Davlat Pedagogika
Instituti Pedagogika fakulteti.
boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi.

Annotatsiya

Mazkur maqolada pedagogik akmeologiyaning nazariy-metodologik asoslari, uning shakllanish bosqichlari hamda ushbu yo'nalishda ilmiy izlanishlar olib borgan yetuk olimlarning konseptual qarashlari tizimli tahlil qilinadi. Shuningdek, pedagog shaxsining kasbiy yetuklikka erishish mexanizmlari, reflektiv faoliyat, o'z-o'zini rivojlantirish strategiyalari va zamonaviy ta'lim paradigmasidagi akmeologik yondashuvning o'rni ochib beriladi.

Kalit so'zlar: pedagogik akmeologiya, kasbiy yetuklik, refleksiya, kompetensiya, ijodiy rivojlanish, akme, pedagog shaxsiyati.

Annotation

This article examines the theoretical and methodological foundations of pedagogical acmeology, its stages of formation, and the conceptual views of prominent scholars in this field. It also analyzes the mechanisms of achieving professional maturity, reflective activity, self-development strategies, and the role of acmeological approaches in the modern educational paradigm.

Keywords: pedagogical acmeology, professional maturity, reflection, competence, creative development, acme, teacher personality.

Аннотация

В данной статье рассматриваются теоретико-методологические основы педагогической акмеологии, этапы её становления, а также концептуальные

подходы ведущих ученых в этой области. Анализируются механизмы достижения профессиональной зрелости педагога, рефлексивная деятельность, стратегии саморазвития и значение акмеологического подхода в современной образовательной парадигме.

Ключевые слова: педагогическая акмеология, профессиональная зрелость, рефлексия, компетентность, творческое развитие, акме, личность педагога.

Globalashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri — yuqori malakali, kreativ fikrlovchi va o'z faoliyatini reflektiv tahlil qila oladigan pedagoglarni tayyorlashdan iborat. Shu nuqtai nazardan pedagogik akmeologiya shaxsning eng yuqori rivojlanish cho'qqisi — “akme”ga erishish qonuniyatlarini o'rganuvchi integrativ fan sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik akmeologiya nafaqat nazariy bilimlar tizimini, balki amaliy mexanizmlarni ham o'z ichiga oladi. U pedagog shaxsining professional evolyutsiyasini, ichki resurslarini safarbar etish yo'llarini hamda kasbiy o'sish dinamikasini o'rganadi.

Pedagogik akmeologiyaning nazariy-metodologik asoslari

Pedagogik akmeologiya psixologiya, pedagogika, falsafa va sotsiologiya fanlari kesishgan nuqtada shakllangan kompleks yo'nalishdir. Uning metodologik asosini quyidagi yondashuvlar tashkil etadi:

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv — pedagogni faol subyekt sifatida ko'rish;

Faoliyat yondashuvi — kasbiy faoliyatni rivojlanish omili sifatida talqin qilish;

Akmeologik yondashuv — eng yuqori natijaga erishish strategiyalarini aniqlash;

Tizimli yondashuv — pedagog rivojlanishini yaxlit tizim sifatida tahlil qilish.

Mazkur yondashuvlar pedagogning kasbiy kamolotini kompleks o'rganishga imkon beradi.

Ilmiy izlanishlar olib borgan olimlar va ularning konsepsiyalari

Pedagogik akmeologiya rivojida bir qator olimlarning ilmiy ishlari muhim ahamiyat kasb etadi.

B.G. Ananyev konsepsiyasi

U inson rivojlanishini ko'p darajali tizim sifatida talqin qilib, shaxsning biologik, psixologik va ijtimoiy jihatlari o'zaro integratsiyasini asoslab berdi. Uning yondashuvi akmeologik tadqiqotlar uchun metodologik poydevor vazifasini o'taydi.

A.A. Derkach ilmiy maktabi

Derkach akmeologiyani mustaqil fan sifatida shakllantirishga katta hissa qo'shgan. U kasbiy yetuklikka erishishning ichki (motivatsiya, refleksiya) va tashqi (ijtimoiy muhit, ta'lim sharoiti) omillarini tahlil qilgan.

N.V. Kuzmina tadqiqotlari

Kuzmina pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish masalalariga e'tibor qaratib, o'qituvchining professional kompetensiyalarini baholash tizimini ishlab chiqqan.

V.A. Slastenin yondashuvi

Slastenin pedagog shaxsining shakllanishida axloqiy, madaniy va kasbiy komponentlarning o'zaro bog'liqligini asoslab bergan.

Asosiy tadqiqot yo'nalishlari

Pedagogik akmeologiyada olib borilgan ilmiy izlanishlar quyidagi ustuvor yo'nalishlarni qamrab oladi:

1. Kasbiy yetuklik fenomeni

Pedagogning kasbiy kamolot bosqichlari, uning dinamikasi va indikatorlari aniqlanadi. Yetuklik nafaqat bilim darajasi, balki mustaqil qaror qabul qilish va innovatsion faoliyat bilan ham belgilanadi.

2. Refleksiv faoliyat va o'z-o'zini tahlil qilish

Refleksiya pedagogning o'z faoliyatini anglash, xatolarini aniqlash va ularni bartaraf etish imkonini beradi.

3. Kreativlik va innovatsion tafakkur

Zamonaviy pedagog ijodkor bo'lishi, yangicha metodlarni qo'llashi va o'quv jarayonini samarali tashkil etishi lozim.

4. O'z-o'zini rivojlantirish strategiyalari

Pedagogning uzluksiz ta'lim jarayonida o'z ustida ishlashi, yangi bilimlarni egallashi muhim omil hisoblanadi.

Erishilgan ilmiy-amaliy yutuqlar

Pedagogik akmeologiya sohasida quyidagi natijalarga erishilgan:

pedagogning kasbiy rivojlanish modeli konseptual jihatdan ishlab chiqildi;

kompetensiyaviy yondashuv asoslandi;

refleksiv o'qitish texnologiyalari joriy etildi;

akmeologik trening va diagnostika metodlari ishlab chiqildi;

pedagog faoliyatini baholashning yangi mezonlari yaratildi.

Bu yutuqlar ta'lim tizimining sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qilmoqda.

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, pedagogik akmeologiya zamonaviy ta'lim tizimida nafaqat nazariy konsepsiya, balki amaliy ahamiyatga ega bo'lgan integrativ ilmiy yo'nalish sifatida shakllanib ulgurdi. Ushbu fan doirasida olib borilgan ilmiy izlanishlar pedagog shaxsining kasbiy yetuklikka erishish jarayonini ko'p omilli, bosqichma-bosqich rivojlanuvchi dinamik tizim sifatida talqin qilish imkonini berdi.

Pedagogik akmeologiyaning metodologik yondashuvlari asosida o'qituvchining professional kamoloti faqat bilim va ko'nikmalar yig'indisi emas, balki refleksiv tafakkur, kreativ salohiyat, motivatsion barqarorlik hamda ijtimoiy-madaniy moslashuvning uyg'unlashgan holati sifatida izohlanadi. Shu jihatdan qaraganda, pedagogning "akme" darajasiga erishishi individual rivojlanish strategiyalarini ongli ravishda tanlash, o'z-o'zini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish hamda uzluksiz ta'lim jarayonida faol ishtirok etishni talab etadi.

Tadqiqotlar natijalari shuni tasdiqlaydiki, akmeologik yondashuvni ta'lim amaliyotiga joriy etish pedagog faoliyatining samaradorligini sezilarli darajada

oshiradi, o'quv jarayonini individuallashtirish va differensiallashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ayniqsa, refleksiv o'qitish texnologiyalari, kompetensiyaviy yondashuv va innovatsion pedagogik metodlarning uyg'unlashuvi o'qituvchining kasbiy identifikatsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, pedagogik akmeologiya ta'lim tizimida inson kapitalini rivojlantirishning muhim omili sifatida namoyon bo'lib, o'qituvchilarning intellektual va ijodiy salohiyatini maksimal darajada ro'yobga chiqarishga yo'naltirilgan strategiyalarni ishlab chiqishga zamin yaratadi. Bu esa, o'z navbatida, ta'lim sifati va samaradorligini oshirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash hamda jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Boris Ananyev Chelovek kak predmet poznaniya. – Leningrad: LGU, 1968.
2. Anatoly Derkach, Nikolai Kuzmina Akmeologiya: puti dostizheniya professionalizma. – Moskva: RAGS, 1993 Nina Kuzmina
3. Professionalizm lichnosti prepodavatelya. – Moskva: Vysshaya shkola, 1990 Vladimir Slastenin
4. Pedagogika: innovatsionnaya deyatelnost. – Moskva: Magistr, 2002. Aleksey Markov
5. Osnovy akmeologii. – Moskva: Nauka, 2004.